

Lausunto: Omaishoidon tuen myöntämisperusteet**Keski-Suomen hyvinvointialueen vanhusneuvostolta hyvinvoinnin ja terveyden lautakunnalle**

Keski-Suomen hyvinvointialueen vanhusneuvosto on tyytyväinen hyvinvoinnin ja terveyden lautakunnan 20.8.2025 kokouksessaan § 6 tekemään päätökseen pyytää omaishoidon tuen myöntämisen perusteisiin lausunto vanhus- ja vammaisneuvostolta sekä omaishoitajien järjestöiltä.

Hyvinvoinnin ja terveyden lautakunnalle oli esitetty muutoksia omaishoidon 1. ja 2. hoitopalkkioluokan myöntämisperusteisiin sekä erityishoitoluokan poistamiseen. Esitetyillä muutoksilla on vaikutuksia omaishoitajien määrälliseen kehittymiseen jatkossa.

Vanhusneuvosto toteaa lausunnossaan 28.8.2025 seuraavasti:

Vanhusneuvosto ymmärtää hyvinvointialueen taloudelliset haasteet ja sen, että tarvitaan merkittäviä muutoksia palvelurakenteeseen. Vanhusneuvosto toi esille jo vuoden 2025 talousarviota koskevassa lausunnossaan, että talousarvion raameissa eri toimialueille ei ole huomioitu ikääntyneiden määrän ja siis myös heidän palvelujen tarpeen merkittävää lisääntymistä. Raami oli siis lähtökohtaisesti jo epärealistinen.

Ikääntyneiden kohdalla tuodaan usein esille, että Keski-Suomessa on keskimääräistä raskaampi ja samalla myös kalliimpi palvelurakenne. Ikääntyneiden palveluasumisesta tulisi tehdä pitkän ajan suunnitelma kunnittain, jossa huomioitaisiin ikärakenteen muutokset. Samassa suunnitelmassa tulisi huomioida myös yhteisöllisen asumisen lisääminen, perhehoito jne. THL:n selvitysten mukaan tarvitaan riittävää panostamista ja resurssointia ennakointiin, ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tunnistamiseen, varhaiseen puuttumiseen, kuntoutukseen jne. Ikääntyneiden asiakasohjauksen palautteiden ja RAI-arvioinnin tulosten mukaan tarvitaan vaikuttavia toimia ennaltaehkäisevästi ja oikea-aikaisesti, jotta voidaan ehkäistä raskaampiin palveluihin ohjautuminen. Vanhusneuvoston mielestä omaishoito on osa tätä ennalta ehkäisevää toimintaa, jolla voidaan ehkäistä asiakkaiden ajautuminen raskaampaan ja kalliimpaan hoitoon. Pitkän ajan suunnitelmiin olisikin hyvä lisätä omaishoitajaolettama, osana pysyvää hoitojärjestelmää.

Ikääntyneiltä tulee viestejä, että luottamus omaan hoitoon tulevaisuudessa on horjumassa. Pienetkin muutokset ja niiden julkistaminen yksipuoleisesti voivat entisestään heikentää luottamusta julkisiin palveluihin. Omaishoidon määräytymisen perusteiden muuttaminen tuo epävarmuutta moneen perheeseen. Saattaa olla, että omaishoitajaksi ei enää uskalleta ryhtyä. Tilannetta ei paranna, kun toistuvasti tuodaan julkisuuteen myös hoitoon tai jatkohoitoon pääsyn haasteet alueella. Omaishoidolla säästetään merkittävästi yhteiskunnan varoja, sen arvostuksen toivoisi näkyvän myös Keski-Suomen hyvinvointialueen päätöksissä

Useiden selvitysten mukaan omaishoito säästää muista palveluista. THL:n mukaan hyvinvointialueiden kannattaa suunnata rahoitusta omaishoitoon, koska sillä voidaan korvata ja lykätä raskaampia palveluita. Näin vanhusneuvoston mielestä tulisi nyt Keski-Suomessakin toimia esitettyjen heikennyksien sijasta. Muutosten valmistelijatkin toteavat, että omaishoidon palkkioluokkien tiukennukset voivat jossain määrin lisätä muiden palvelujen kysyntää. Jonkun kohdalla se saattaa tarkoittaa ohjautumista raskaampiin ja siis kalliimpiin hoitoihin. Tällaista riskiä ei voida ottaa. Omaishoito, joka tukee ikääntyneen kotona asumisen mahdollisuutta, on huomattavasti inhimillisempi vaihtoehto laitospaikkoihin sijaan.

Omaishoito on arvokasta vapaaehtoista työtä ja omaishoidon tuki on korvausta tehdystä työstä. Jos omaishoitajat eivät halua jatkaa, hyvinvointialueen velvollisuutena on järjestää hoito ja huolenpito muulla tavalla.

Vanhusneuvosto halua tuoda esille hyvin huolestuneena ikääntyneiden eriarvoistamisen lisääntymisen hyvinvointialueella. Toukokuun alusta alkaen uusia omaishoidontukipäätöksiä ei ole tehty määrärahan loputtua. 78 hakemusta on saanut tämän jälkeen kielteisen päätöksen.

Omaishoitajat ovat eriarvoisessa asemassa siis jo oman hyvinvointialueen sisällä, ja näin tuntuisi myös olevan suhteessa muiden hyvinvointialueiden ikääntyneiden omaishoitajiinkin.

Omaishoidontuki ei toki ole subjektiivinen oikeus, mutta toivoisi ikääntyneillä olevan samantaiset perusoikeudet. Vanhusneuvosto ihmettelee suuresti palvelutarpeen arvioinnista kieltäytyneiden suurta määrää tilanteessa, että omaishoidon tuki on evätty.

Vanhusneuvoston jäsenille tulee paljon palautetta, että on vaikeuksia saada omaisia hoitoon. Tai hoidon järjestämisissä on viiveitä. Tällaiset uutiset varmaan enenevästi laittaa omaisia miettimään, uskaltavatko ryhtyä omaishoitajaksi. Jos vielä tukien kohdalla on kovasti muutoksia, karkottaako se lisää omaishoitajia?

Vanhusneuvoston mielestä olisi tärkeää, että hyvinvointialueella tuodaan esille, että arvostetaan omaishoitajuutta ja tuetaan sitä kaikin mahdollisin keinoin. Ei leikata olemassa olevia etuuksia, mutta taloustilanne huomioiden on ymmärrettävää, että ei lisätäkään. Vanhusneuvoston jäsenten saaman palautteen mukaan pääsääntöisesti omaishoidon hoitopalkkiolla hankitaan lisää palveluja omaishoidettavalle tai lisää apua päivittäiseen elämään.

Eesityksen mukaan omaishoidettavilla tulisi olla yhä enemmän hoidon tarvetta, että tukea voitaisiin myöntää. Ikääntyneiden kohdalla tämä on haastavaa, koska omaishoitajakin on pääsääntöisesti itse ikääntynyt. Arvioinnissa tulisi myös huomioida omaishoitajan kunto.

Virkistysvapaan palveluseteli esitetään poistettavaksi ja korvattavaksi hyvinvointialueen omana tuotantona. Tämä on yhdenvertainen käytäntö, kunhan varmistetaan, että on mahdollista toteuttaa omana tuotantona lähipalveluna, matkat tulee huomioida.

Harkinnanvaraisten vapaiden järjestäminen sijaishoidon turvin lisäisi myös hoidon jatkuvuutta ja suunnitelmallisuutta. Kunhan on varmistettu, että jokaisella paikkakunnalla on saatavissa riittävästi sijaishoitoa.

Yhteenveto vanhusneuvoston lausunnosta

Esitetyt muutokset palkkioluokkiin:

Vanhusneuvosto kannattaa *erityismaksuluokan* poistamista. Keskustelua herätti *hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen* maksun pudotus. Tällä voi olla suuriakin merkityksiä pienituloisille omaishoitajille. Vanhusneuvosto kannattaa myös *sijaisomaishoidon sijaishoitajien palkkioiden* muuttamisen kuukausipalkkiosta vuorokausipalkkioon.

Muut muutokset myöntämisen perusteissa

Vanhusneuvosto ei hyväksy kriteerien tiukentamista. RAI-arvioinnin käyttö arviointina on kannatettava asia ja vähentää tulkintaa. Kuitenkin kriteerien tiukentamisen jälkeen liian moni ikääntynyt jää ilman omaishoidon tukea tai tippuu alempaan maksuluokkaan. Haluaisimme tietää, mitä tämä tarkoittaa muissa kustannuksissa.

Virkistysvapaan palvelusetelin vaihtuminen hyvinvointialueen omaan palvelutuotantoon on sopiva ratkaisu, kunhan hyvinvointialueen palvelut ovat saatavilla riittävän läheltä, ettei lisääntyneet matkat tai kustannukset tule rasitteeksi.

Harkinnanvaraisten vapaiden myöntämisperusteiden muutokseen vanhusneuvosto tekee seuraavanlaisen esityksen:

- 1 hoitopalkkioluokka : 1 vapaapäivä kuukaudessa
- 2 hoitopalkkioluokka : 1-2 vapaapäivää kuukaudessa
- 3 hoitopalkkioluokka : 1-3 vapaapäivää kuukaudessa

28.8.2025 Keski-Suomen hyvinvointialueen vanhusneuvosto